

КЗпП і змушує, на наш погляд, звернутись до оцінки з точки зору захисної функції трудового права.

Як відзначається в літературі, захисна функція трудового права тісно пов'язана з його соціальною функцією, якою є охорона праці. [4, с.29] Але, якщо остання має більш загальний характер, то спеціально-юридична захисна функція трудового права спрямована на охорону трудових прав та інтересів одного з безпосередніх учасників трудових правовідносин. У цьому плані трудове право захищає інтереси працівника як сторони, певною мірою слабшої у трудових відносинах.

На нашу думку, кожен на перший погляд, незначний нюанс, акцент у бік затінення гарантій працівника, зокрема, при покладенні на нього матеріальної відповідальності, у підсумку приводить до зниження захисної функції трудового права загалом. Думається, що пов'язана з цим видозміна у проекті Трудового кодексу України від 02.04.12 є неприпустимою. Виклад правил щодо покладення матеріальної відповідальності на працівника внаслідок порушення ним трудових обов'язків має бути поданий із збереженням акценту на гарантування прав і законних інтересів працівника. Зокрема, як варіант, заголовок параграфу 2 Книги восьмої проекту Трудового кодексу пропонується викласти у такій редакції: «Матеріальна відповідальність працівників. Гарантії при покладенні на працівників матеріальної відповідальності внаслідок порушення ними трудових обов'язків»

Список використаних джерел

1. Конституція України: від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971. – 1971. – Додаток № 50.
3. Проект Трудового Кодексу України: від 2 квітня 2012р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=30947
4. Трудове право України. Академічний курс: Підручник за ред. П. Д. Пилипенка – К.: Ін. Юре, 2010 – 536 с.

ПЕРЕХІД У СПАДЩИНУ ВИМОГ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ МАЙНОВОЇ ШКОДИ У НЕДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАННЯХ

Рябоконь Євген Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Одним з основних недоліків книги шостої «Спадкове право» ЦК України на сьогодні залишається недостатня урегульованість питань об'єктів спадкового правонаступництва. Попри зовні достатню деталізованість, у тексті закону існує чимало прогалин, відсутнє правове регулювання особливостей спадкування певних об'єктів цивільного обороту у належному обсязі. Все це нерідко призводить до неоднозначного розуміння того, чи може певне право або обов'язок бути об'єктом спадкового наступництва.

Яскравим прикладом окреслених проблем є відсутність у спадковому законодавстві відповіді на питання з приводу можливості переходу у спадщину права спадкодавця на відшкодування майнової шкоди, завданої делктом.

Опосередковане правове регулювання даних відносин міститься у ст. 1230 ЦК, зміст норм якої свідчить про включення до складу спадщини прав на відшкодування збитків, моральної шкоди та сплату неустойки.

Буквальне тлумачення ст. ст. 1230, 1231 ЦК дає підстави для висновку про те, що право на відшкодування майнової шкоди, завданої спадкодавцеві у деліктних зобов'язаннях, не включається до складу спадщини. Водночас таке тлумачення, яким утверджується нерівність у правовому статусі спадкоємців учасників договірних та недоговірних зобов'язань, навряд чи узгоджується із завданнями спадкового права, покликаного стимулювати спадкоємців до прийняття спадщини з метою забезпечення ефективного правонаступництва. Відтак, варто замислитись над можливістю визнання за спадкоємцями права на відшкодування майнової шкоди, завданої спадкодавцеві деліктом.

На наш погляд, аргументи на користь спадкоємців потерпілого у недоговірних зобов'язаннях є наступними.

По-перше, з принципу універсальності спадкового наступництва, закріпленого у ст. ст. 1216, 1218 ЦК України, випливає, що у спадщину за загальним правилом переходять усі права та обов'язки спадкодавця, за винятком тих, які були нерозривно пов'язані з його особою, внаслідок чого припинилися у зв'язку з його смертю. Пряме визнання законом відсутності нерозривного зв'язку з особою спадкодавця права на відшкодування збитків за договором має означати застосування аналогічних правил і щодо права на відшкодування шкоди у недоговірних зобов'язаннях.

По-друге, ст. 1219 ЦК, яка визначає перелік прав та обов'язків, які нерозривно пов'язані з особою спадкодавця і через це не входять до складу спадщини, у пункті третьому згадує «право на відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я». Вилучення права на відшкодування шкоди з числа об'єктів спадкування в даному випадку є цілком виправданим, оскільки шкода була завдана порушенням особистого немайнового блага, яке є невіддільним від його носія і тому не може бути предметом переходу до інших суб'єктів. Однак сам факт того, що з усіх видів деліктних зобов'язань закон прямо забороняє лише спадкування права на відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, може бути підставою для твердження про відсутність нерозривного зв'язку з особою потерпілого, а відтак – і про потенційну можливість спадкування прав на відшкодування шкоди в інших недоговірних зобов'язаннях.

По-третє, не визнання права на спадкування вимог щодо відшкодування майнової шкоди, завданої деліктом, призводить до встановлення нічим не виправданих привілеїв для особи порушника, розхитує засади юридичної рівності учасників цивільних відносин та в підсумку порушує стійкість цивільного обороту. З цих позицій неможливо обґрунтувати причини, в силу яких зобов'язання заподіювача шкоди щодо її відшкодування існує лише до тих пір, поки потерпілий є в живих і автоматично припиняється внаслідок його смерті (крім згаданого випадку припинення права на відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я).

Аналіз проблем спадкового правонаступництва вимог про відшкодування майнової шкоди у недоговірних зобов'язаннях переконає в тому, що чинне законодавство не здійснює регулювання даного питання у достатньому обсязі. При цьому існують підстави для формування як позитивного, так і негативного висновку щодо можливості спадкування цього права. Водночас ст. 1230 ЦК, як спеціальна норма, сконструйована законодавцем таким чином, що з числа усіх майнових прав на одержання відшкодування від порушника, спадкування відбувається тільки щодо збитків, завданих за договором, а також неустойки та моральної шкоди, якщо відповідні суми були присуджені спадкодавцю за його життя. За таких обставин не дивно, що абсолютна більшість судових рішень

приймається не на користь спадкоємців. Проте саме закон, а не судова практика має сформулювати раз і назавжди усталену позицію з цього питання. Вважаємо, що не існує заперечень проти того, щоб наділитися у найближчій перспективі спадкоємців правом на відшкодування майнової шкоди у недоговірних зобов'язаннях. Таке розв'язання поставленої проблеми лише сприятиме захисту прав спадкоємців, подальшому утвердженню засад справедливості та юридичної рівності у спадковому законодавстві.

Таким чином, для усунення будь-яких коливань та непорозумінь при тлумаченні спадкового законодавства необхідно внести зміни до назви та тексту ст. 1230, виклавши назву та частину першу у наступній редакції:

«Стаття 1230. Спадкування права на відшкодування майнової шкоди (збитків), моральної шкоди та сплату неустойки.

1. До спадкоємця переходить право на відшкодування майнової шкоди (збитків), завданих спадкодавцеві у договірних та недоговірних зобов'язаннях».

СПІВВІДНОШЕННЯ РЕЧОВИХ ТА ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Голубєва Неллі Юрївна, кандидат юридичних наук, доцент, докторант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦК України розрізняє серед майнових прав речові права і зобов'язальні права. І якщо в кодексах, побудованих на інституційній системі (приклад - Французький цивільний кодекс), цей поділ проявляється не настільки очевидно, то в кодексах, де була використана пандектна модель (від Німецького цивільного кодексу і до сучасних вітчизняних кодексів), він має основоположне значення [1, с. 275].

За якою ознакою проводиться поділ майнових прав на речові і зобов'язальні права, і чи треба таке порівняння?

На останнє питання відповімо одразу позитивно, оскільки узагальнення опублікованої судової практики, як правило, показує, що при порушенні відносних прав (заподіяння шкоди майну, здоров'ю) вимоги були пред'явлені не до осіб, зобов'язаних своїми діями задовольняти інтереси управомоченого. Суди також не завжди правильно визначають коло осіб, зобов'язаних відшкодувати завдану шкоду [2, с. 31-32].

Речові та виключні цивільні правовідносини оформлюють належність матеріальних і нематеріальних благ і за своєю юридичною природою є абсолютними, оскільки в них конкретним уповноваженим особам протистоїть невизначене коло осіб (усі треті особи), які повинні утримуватися від неправомірних посягань на чуже майно і не перешкоджати уповноваженим особам здійснювати їх права (обов'язок пасивного типу).

Зобов'язання є відносними правовідносинами, оскільки характеризуються чітким суб'єктивним складом. Тому зобов'язання юридично пов'язує лише конкретну зобов'язану особу. Якщо, наприклад, боржник у порушення свого обов'язку здійснив виконання неналежній особі, то сам уповноважений зазвичай не має права вимагати будь-чого від цієї третьої особи, оскільки зобов'язання не може створити обов'язку для тих, хто в ньому не брав участі. Але він зможе стягнути збитки із свого контрагента [3, с. 3].

У відносних цивільних правовідносинах управомочена особа володіє лише можливістю вимагати від зобов'язаної особи здійснення дій (утриматися від дій) на виконання обов'язку. Суб'єктивне цивільне право,